

Во секој случај книгата е корисен прирачник и, без оглед на тоа што некаде не би можеле да се согласиме со толкувањето на актуализацијата на наставните содржини како што ги гледа Ш. Ѓурановиќ, топло ја препорачуваме

на сите наставници и на сите училишни библиотеки.

Д-р Момир ДАШИЌ

(Превела од српскохрватски јазик
Ксенија Цидрова-Македонска)

**Dr Marko ŠUNJIĆ: HRESTOMATIJA IZVORA ZA OPŠTU ISTORIJU
SREDNJEG VIJEKA („Svetlost”), Sarajevo 1980, str. 381.**

Кај нас малку се публикуваат одлични текстови за факултетската настава по историја, односно немавме збирка на одбрани текстови кои среќно би ги дополнувале содржините на универзитетските учебници и другите прирачници од кои студентите ги подготвуваат испитите. Поради недостатокот на таквите одбрани збирки — хрестоматии студентите се принудени да консултираат голем број историографски трудови, пред сè солидни публикации, што им одзема многу време и ги исцрпува во правенето на сопствените селекции што да читаат и колку. Тешкотиите од таа природа се големи во студирањето на општата историја, особено на стариот и средниот век. Имено, за историјата на стариот и средниот век студентите многу тешко доаѓаат до изворни дела, па студирањето главно се сведува на интерпретација на учебничката и на друга општа историска литература.

Со желба да се отстрани тој недостаток во студиите за општа историја на средниот век, д-р Марко Шуњиќ, професор по општа историја на средниот век при Филозофскиот факултет во Сараево, ги одбрал најзначајните текстови кои ги издаде Заводот за учебници на СР Босна и Херцеговина под нас-

лов: „Hrestomatija izvora za opštu istoriju srednjeg vijeka”.

Професорот Шуњиќ материјата за оваа заслужена „Хрестоматија” ја одбрал и ја презел од странските и од домашните изворни публикации и прирачници. Најголем број на текстовите на оваа заслужена збирка е преведен од современите европски јазици, а помал од латинскиот јазик. Како основа за составувањето на оваа збирка послужила универзитетската програма на наставата по општа историја на средниот век. Тргнувајќи од тие програмски основи, д-р Шуњиќ „Хрестоматијата” ја поделил на осумнаесет наслови:

I — *Германските народи и нивните држави на подрачјето на Западното Римско Царство* (стр. 7—35). Во овој дел е даден Силвијановиот опис на кризата на робовладетелското општество спроти пропаста на Римското Царство. Потоа, тука се драгоцените текстовите за Визиготите, за Остроготите, за Лангобардите, за Франките во времето на Меровингите и за другите германски племиња кои ја напаѓале територијата на Римското Царство и со тоа создавале своја прва државна организација. Значителен простор заземаат фрагментите од Салискиот законик.

II — *Хуни* (стр. 39—42). Во оваа глава е содржан Марцелиновиот опис на Хуните, а тука е и описот на Приск за приликите на дворот на Атила.

III — *Ново Царство* (Од обновувањето на Каролинзите до Светото Германско Царство), (стр. 45—65). Во оваа глава авторот, пред сè, одбрал неколку најзначајни *Ајнхардови* текстови за Карло Велики, најмоќниот владар на Франчката држава. Тие текстови најрелјефно ја поддржуваат моќта и улогата на Карло Велики, најистакнатата личност во историјата на Франките.

IV — *Англосаксонци, Скандинавци и Нормани* (стр. 69—73). Во оваа глава, која е меѓу најмалите по обем, одбрани се само неколку најрепрезентативни фрагменти во кои се наоѓаат некои занимливости за овие народи. Тие изворни податоци го илустрираат општествениот живот на овие народи кои во следните историски настани и процеси во Европа, па и надвор од неа, имаа доста истакната улога.

V — *Арапи* (стр. 77—98). Најнапред тука е одломката, изводот од биографијата на Мохамед, творецот на исламската вера, чиј автор е Ибн Исхак, роден во Медина во VIII век. Еден друг текст зборува за освојувањето на Мека. Освен тоа печатени се и неколку кратки текстови од Коранот.

VI — *Византија* (стр. 101—110). Владеењето на царот Јустинијан е прикажано во неколку занимливи текстови од византиското законодавство. Тоа е време на кодификација на византиското право кое извршило силно влијание и врз развојот на правната мисла кај јужнословенските народи во

средниот век, пред сè кај српскиот. Интересни се и текстовите во кои се опишува крунисувањето на царицата Теодора и приликите на византискиот двор. Привлекува внимание и текстот од перото на Францес за паѓањето на Цариград, престолнина и последен потпор на Византија, која, надживувајќи го источниот дел на Римското Царство, егзистирала околу 1000 години. Францес, како современик на настаните, оставил потресно драгоцено сведоштво за исклучиво храбрата и драматична борба на последниот византиски цар и на жителите на Цариград за одбрана од Турците. Поради тоа и неговото четиво се чита со љубопитно внимание.

VII — *Старите Словени* (стр. 113—127). За старите Словени одбрани се текстови од делата на византиските писатели: Прокопиј од Цезареа, Менандер Протиктор и други, кои оставиле интересни и многу драгоцени податоци за старите Словени. Тука е и Легендата за св. Димитриј која дава вредни податоци за обидите на Словените да го заземат Солун. Интересен е и текстот кој го опишува покрстувањето на Словенците. Исто така овде е поместен и текстот на северноафричкиот Евреин Ибрахим-Ибн-Јакуб за словенските обичаи.

VIII — *Духовната и световната власт* (стр. 131—157). На овие односи даден е значаен простор. Тие се илустрирани низ избор на занимливи текстови, преведени пред сè од латинскиот, но и од некои други јазици. Посебно се занималиви текстовите кои ги опишуваат судирите меѓу моќниот папа Григориј VII и германскиот цар Хенрик IV. Исто така нашето

внимание го привлекуваат и изворните страници за судирот меѓу папата Бонифациј VIII и францускиот крал Филип IV. Всушност, сите одбрани текстови сведочат доста релјефно за борбата што се водела меѓу поглаварите на католичката црква, од една страна и германските цареви и француските кралеви, од друга, за приматот на духовната и световната власт во средновековна Европа.

IX — *Европската (христијанската) експанзија против исламот и паганството* (стр. 161—182). Во оваа глава, исто така, доста простор е даден на текстовите кои зборуваат за настојувањата на христијанска Европа да ги уништи исламот и паганството. Особено се интересни текстовите кои сведочат за европската христијанска експанзија на Блискиот Исток, односно крстоносните војни. Од одбраните текстови посебно ги истакнуваме овие: „Шпанија и реконквистата“, „Песната за Сид“, „Првите крстоносни војни“ и „Освојувањето на Јерусалим“.

X — *Црквата и ересите* (стр. 185—205). И оваа глава е застапена со повеќе текстови во кои се зборува за појавата на ересите во рамките на црквата и нивната меѓусебна борба и во тогашните целокупни односи. Сепак, најмногу текстови се посветени на Јан Хус. Од останатите, свртуваме внимание на интересната беседа (црковна поука) на Козма Презвитер против богомилската ерес.

XI — *Новите општествени и политички прилики на Запад* (стр. 209—249). Во оваа најопширна глава доста текстови се посветени на организацијата на државите и на општествените територии на некогашната Франачка држава, особено

во Франција. Посебно се значајни текстовите: „Пистенскиот едикт“ на францускиот крал Карло II, „За божјиот (1114) и царскиот мир (1224)“. Многу е карактеристичен и текстот кој соведочи за развојот на натуралното стопанство, пред сè, на селското и за развојот на трговијата.

XII — *Германија и Италија* (стр. 253—273). Текстовите во оваа глава зборуваат за историскиот развојот на Германија и Италија, односно за одделни државички и градови на овие земји, за одделни нивни владари, за државните и општествените односи и за други проблеми. Како најинтересни во оваа глава ги истакнуваме текстовите: „Градот Милано се спротивставува на германското владеење“, „Секавањето на Фридрих II“, „Времето на интеррегнумот“ и извадоците од „Златните були“ на Карло IV (1356).

XIII — *Французите и нивните соперништва со Англо-Норманите* (стр. 277—294). Покрај текстовите кои зборуваат за стогодишната војна меѓу Франција и Англија, доста простор му е посветено на согледувањето на приликите во Франција во времето на владеењето на династијата на Капетинзите.

XIV — *Англија* (стр. 297—320). Во оваа глава покрај другите текстови, посебно внимание привлекува „Големата повелба за слободите (1215)“ Исто така е многу интересен текстот за селанското востание под водството на Ват Тејлор.

XV — *Чешка* (стр. 323—329). Текстовите за чешката средновековна историја се кратки, но со доста занимливи податоци. Особено се интересни оние кои зборуваат за таборитите, за левото кри-

ло на приврзаниците на Јан Хус и за хуситските војни.

XVI — *Полска* (стр. 333—341). Од текстовите кои сведочат за развојот на полската средновековна држава особено внимание му свртуваме на оној текст што потекнува од перото на Мартин Гал, најстариот полски хроничар, кој запишал некои занимливости од животот и времето на Болеслав Храбар. Интересни се и текстовите во кои се запишани настаните непосредно пред и самиот тек на битката кај Гринвалд. Исто така од посебно значење е и текстот за „Полската правда“.

XVII — *Татари* (стр. 355—377). Во ова глава се дадени текстовите кои зборуваат за некои најзначајни прашања од историјата на Татарите, односно Монголите. Објавени се извори од законот на Џингис-хан. Интересни се и Џингис-хановите изреки, потоа писмата што ги пишувале неговите наследници до поглаварите на римската црква и до францускиот крал Луј IX. Исто така, многу се значајни и муслиманските сведоштва за татарските грубости и свирепости.

XVIII — *Русија* (стр. 355—377). Историјата на Русија е прикажана низ повеќе одлични текстови. Особено се интересни одломките од „Русская правда“, потоа описот на Новгород од почетокот на XV век што го оставил фламанскиот дипломаст и патописец Гилберт де Заноу. Исто така наоѓаме за потребно да му обрнеме внимание на читателот и на описот на битката на мразот на Чудското Езеро, која се водела меѓу руските полкови на Александар Невски и крстоносните војски. За подолго толкување на средновековната ис-

торија на Русија имаат значење и текстовите кои зборуваат за односите на Русите и Татарите.

На крајот на оваа книга д-р Шуњиќ дава драгоцен попис на христијанската литература што ќе им овозможи на читателите, пред сè на студентите, и покрај дадените текстови, да навлезат и подлабоко во тајните на средновековните извори за општата историја на средниот век.

Како што покажува овој краток пресек на содржината на „Хрестоматијата“ на Шуњиќ одбраните текстови тематски, главно, ги покриваат универзитетските рамки на програмата од општата историја на средниот век. Со оглед на добриот избор на текстовите оваа книга може да го задоволи интересирањето на студентите по историја на филозофските факултети и на вишите школи во земјата. Возможно е одделни професори и други стручњаци за овој период на општата историја да имаат забелешки за обемот и за содржината на одделни одбрани текстови во оваа книга, потоа на односот на дадениот материјал по глави. Можеби ќе постават и прашање зошто не е објавен уште некој важен извор или пак зошто некој објавен од нив добил приоритет пред другиот. Сето тоа нема да ја намали научноста и стручната вредност на оваа книга. Напротив, критичките забелешки можат само да помогнат за составувањето на оваа збирка од текстови и во евентуалното нејзино преиздавање, да ја дополнат и прошират со други извори.

На крајот, со оглед на тоа дека оваа книга е работена врз основа на стандардната програма на

општата историја на средниот век и дека е компонирана од текстови со интересна и репрезентативна содржина, уверени сме дека истата ќе им послужи корисно не само на студентите на историската наука и на наставниците на сите степени на училиштата туку и на учениците во средните училишта, особено на оние кои во изборната и во насочената настава ја изучуваат општата историја. Освен тоа оваа „Хрестоматија“ може да биде од драгоценa корист и за студентите на правните факултети на кои се изучува историјата на државата и правото, зашто знатен број текстови токму зборува за државно-правниот развиток на одделни европски земји во средниот век. Исто така од-

браните четива во оваа книга можат корисно да им послужат и на научните работници кои пројавуваат интересирање за проучувањето на историската наука, како и на сите други културни творци кои се занимаваат со средновековната историја.

Книгата е од таков карактер и од таква содржина што и без нашата препорака, неопходно место треба да си најде не само во секоја библиотека, пред сè факултетската и средновековна, туку и во библиотеката на секој наставник по историја.

Миомир ДАШИЌ

(Превела од српскохрватски јазик
Ксенија Цидрова-Македонска)

М-р Стојан КИСЕЛИНОВСКИ: „ГРЧКАТА КОЛОНИЗАЦИЈА ВО ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА (1913—1940)“, Скопје, 1981 год.

Во издание на Заводот за унапредување на стопанството на СРМ „Самоуправна практика“ — Скопје и Институтот за национална историја — Скопје излезе од печат магистерскиот труд на м-р Стојан Киселиновски „Грчката колонизација во Егејска Македонија (1913—1940)“. Трудот содржи 206 страници во кои се внесени два анекса и користена литература.

Авторот објавува мошне интересен и значаен период од историјата на македонскиот народ. Веднаш треба да се наспомене дека македонската историографија досега сосем периферно го обработувала овој проблем, така што со печатењето на овој труд се здобивме со нов квалитетен прилог, од кој се гледа дека авторот целосно и извонредно ја владее ма-

теријата. Во оваа смисла, авторот користел литература и на странски јазици (грчки и француски), архивска документација од Архивот на СР Македонија, Дипломатскиот архив на министерството за надворешни работи на Франција и друга објавена архивска граѓа со што трудот значително добил во научната вредност.

Во трудот се прикажани сите процеси на миграцијата на македонскиот народ од Егејска Македонија и укажано е на последиците што произлегле од тие процеси по однос на него. Истовремено, мошне пластично е прикажана политиката на денационализацијата и на физичкото ликвидирање на македонскиот народ од страна на грчките влади за време на Балканските војни и Првата